emcdda.europa.eu

15

ISSN 1725-8561

Problem drog

Kratko poročilo Evropskega centra za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami

Halucinogene gobe: izziv, kako se ustrezno odzvati na naravne snovi v elektronski dobi

V zadnjem desetletju je zanimanje medijev za uporabo halucinogenih gob naraslo. Kot kaže, je na to vplivalo odprtje trgov za te gobe ter zakonske spremembe, ki so jih uvedle nekatere države, z namenom prepovedi tovrstne dejavnosti.

Standardne epidemiološke metode za spremljanje uporabe drog so lahko prepočasne za odkrivanje pojavljajočih se trendov. Vse bolj očitno je, da jih je treba dopolniti z metodami, ki bodo omogočale hitrejše zaznavanje tovrstnih trendov. Izziv je predvsem odkrivanje „modnih" novosti na področju drog, ki se razvijajo večinoma v manjših subskupinah ali na omejenih geografskih območjih, ter ocenjevanje njihovega potenciala za splošno razširjenost. Viri informacij na tem področju so lahko različni, vključno z internetnimi poročili ali poročili drugih medijev, forenzičnimi analizami, praksami in raziskavami. To poročilo zajema zbrane informacije o uporabi halucinogenih gob in zapisane politike. Opisani so tako dejavniki, ki so služili spodbujanju in oblikovanju trenda uporabe halucinogenih gob od poznih devetdesetih let dvajsetega stoletja do prvih let enaindvajsetega stoletja, kot tudi tisti dejavniki, ki so predstavljali oviro splošni razširjenosti.

Halucinogene droge so kemijsko raznolika skupina drog, za katere je značilna sposobnost povzročanja motenj zaznavanja ter izrazitega spreminjanja razpoloženja in duševnih procesov. Naravne halucinogene snovi lahko najdemo v več kot 100 vrstah gob, od katerih večina vsebuje psilocibin in psilocin kot glavni psihoaktivni sestavini, ki povzročata halucinogene učinke. Skoraj vse gobe, ki vsebujejo psilocibin, so majhne rjave ali rumeno rjave gobe, zato jih lahko pomotoma zamenjamo s katero od številnih ne-psihoaktivnih, neužitnih ali strupenih gob, ki rastejo v naravi.

Psilocibin in psilocin se sicer nadzorujeta na najvišji mednarodni ravni, vendar v nekaterih državah obstajajo določene pravne nedorečenosti glede gob, ki vsebujejo te sestavine. Te nedorečenosti so izkoristili preprodajalci gob, so pa tudi ovire za razvoj mehanizmov za nadzor dobave.

Opredelitev pojmov

Halucinogene gobe, splošno znane kot „čudežne" oziroma „nore gobice": tiste vrste gob, ki vsebujejo psilocibin in psilocin, se najpogosteje uporabljajo zaradi psihoaktivnih lastnosti in so osrednja tema tega poročila. Druge vrste halucinogenih gob, kot npr. rdeča mušnica, vsebujejo muskimol in ibotensko kislino, kot glavni aktivni sestavini. Vrste, ki vsebujejo muskimol, so same po sebi toksične in so zelo podobne visoko toksičnim vrstam.

„Smart shopi": trgovine, specializirane za prodajo „naravnih" psihoaktivnih snovi ter s tem povezano literaturo in pripomočke.

Ključne teme na kratko

1. Uporaba halucinogenih gob je pogostejša med mladimi, ki so že uporabljali druge prepovedane droge, kot med mladimi, ki jih še niso. Ker je med mladimi, ki se udeležujejo glasbenih festivalov in prireditev z elektronsko plesno glasbo, stopnja uporabe drog višja kot v splošni ali šolski populaciji, bomo uporabnike halucinogenih gob najverjetneje našli v teh okoljih.
2. Zdi se, da je imela prodaja halucinogenih gob v „smart shopih" in na stojnicah na tržnicah na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu pomembno vlogo pri spodbujanju njihove uporabe. Ti preprodajalci so od poznih devetdesetih let dvajsetega stoletja do prvih let enaindvajsetega stoletja omogočali lahek dostop do halucinogenih gob.
3. Nedavna spletna raziskava je odkrila 39 spletnih trgovin, ki se ukvarjajo s prodajo proizvodov halucinogenih gob. Mnoge od teh trgovin si s ponudbo v različnih jezikih in z možnostjo mednarodnih pošiljk ustvarjajo mednarodno bazo kupcev. Raziskava je pokazala tudi precejšnje razlike med obsegom in kakovostjo zagotavljenih informacij o zdravstvenih tveganjih ponujenih proizvodov.
4. Poročila o nujnih primerih s smrtnim izidom in brez smrtnega izida zaradi uporabe halucinogenih gob so le redka. Uporaba halucinogenih gob je pogosteje povezana s tveganji za duševno zdravje, znaten delež tistih, ki uporabljajo halucinogene gobe, lahko doživi napad panike.
5. Posledice, povezane z uporabo halucinogenih gob (npr. slabost, napadi panike in nepredvidljivi učinki), in družbeni pritiski na mlade, ki eksperimentirajo (npr. potreba po varnejšem okolju za zmanjšanje tveganja) lahko predstavljajo oviro za redno ali pogosto uporabo.
6. Šest držav EU je po letu 2001 zaostrilo svojo zakonodajo glede gob zaradi zaskrbljenosti glede razširjenosti uporabe. Nova zakonodaja je sicer vplivala na razpoložljivost gob in celotno količino spletne prodaje, vendar obstajajo tudi znamenja, da so se spletni preprodajalci preusmerili na nenadzorovane in v nekaterih primerih morda tudi bolj toksične alternative.

Kdo so uporabniki?

Uporaba halucinogenih gob, namenjena sprostitvi, se je v Evropi pojavila konec petdesetih let dvajsetega stoletja, vendar je bila razširjenost v tistem času omejena na manjše ezoterične skupine (kot so „bitniški" pesniki). Razširjenost med uporabniki drog v okoljih, namenjenih sprostitvi, je postopno naraščala, dokler ni prodaja v „smart shopih" in na stojnicah na tržnicah od konca devetdesetih let dvajsetega stoletja do prvih let enaindvajsetega stoletja vzpostavila kanal za hitrejše širjenje.

V primerjavi s kanabisom, ki je v EU najpogosteje uporabljena prepovedana snov, veliko manj ljudi uporablja halucinogene gobe. V 12 državah članicah EU se delež mladih, starih med 15 in 24 let, ki so že uporabili halucinogene gobe, giblje med manj kot 1 % in 8 %. Med dijaki, starimi od 15 do 16 let, je v nekaterih državah eksperimentiranje s halucinogenimi gobami najverjetneje enako kot pri ekstaziju. Ponavljajoča se ali redna uporaba gob je po poročilih znatno nižja kot uporaba stimulansov, kot so kokain in amfetamini. Tako kot pri drugi glavni vrsti halucinogenih drog – LSD-ju – mladi, ki eksperimentirajo z gobami, običajno ne postanejo pogosti ali redni uporabniki.

Raziskave o drogah, izvedene na glasbenih festivalih in prireditvah z elektronsko plesno glasbo, kažejo, da je v teh okoljih razširjenost prepovedanih drog večja kot med splošno ali šolsko populacijo. Uporaba halucinogenih drog pa je pogostejša med mladimi, ki uporabljajo prepovedane droge, kot med mladimi, ki jih ne. Primerjava med temi vrstami raziskav je pomanjkljiva, zato je treba zaključke o trendih oblikovati s previdnostjo. Podatki iz Nizozemske kažejo ustaljeno stanje med letoma 2000 in 2005, medtem ko podatki iz Združenega kraljestva kažejo močno povečanje med letoma 2002 in 2004.

Razpoložljivost

Halucinogene gobe rastejo v naravi v mnogih delih Evrope, vendar razpoložljivi podatki kažejo, da se večina gob, ki se uporablja zaradi psihoaktivnih lastnosti, goji, in ne nabira v naravi. Gobe se prodajajo kot sveži in suhi proizvodi, za domače gojenje pa se uporabljajo trosi, vrečke s končiči gob in kompleti za gojenje. Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino (ESPAD), izvedena leta 2003, kaže, da znaša delež dijakov, starih med 15 in 16 let, ki opažajo, da je halucinogene gobe „zelo" ali „precej lahko" dobiti, med 4 % in 28 %. Manj kot 10 % študentov na Cipru, Finskem, v Grčiji, na Madžarskem, v Latviji, Litvi, Romuniji in Turčiji poroča o lahkem dostopu do halucinogenih gob, na Češkem, Irskem, v Italiji, na Poljskem in v Združenem kraljestvu pa o lahkem dostopu poroča več kot 20 % študentov.

Zdi se, da je imela prodaja halucinogenih gob v „smart shopih" in na stojnicah na tržnicah na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu v poznih devetdesetih letih dvajsetega stoletja pomembno vlogo pri spodbujanju njihove uporabe. Medtem ko natančni zneski prihodkov preprodajalcev od prodaje halucinogenih gob niso na voljo, podatki zlasti iz teh dveh držav kažejo, da ta proizvod spodbuja ekonomski interes. Leta 2000 je bilo na primer ocenjeno, da čudežne gobice ustvarjajo 50 % prometa „smart shopov". V Združenem kraljestvu je bil prometni davek na halucinogene gobe, plačan Ministrstvu za finance pred julijem 2005, ocenjen na 175 000 britanskih funtov (255 421 EUR) letno, celotni prihodek oz. priliv v proračun pa je bil ocenjen na približno 1 milijon britanskih funtov (1,46 milijona EUR) letno.

Poleg specializiranih trgovin in stojnic za prodajo halucinogenih gob se je povečalo tudi število spletnih „smart shopov". Leta 2006 je Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (EMCDDA) ugotovil, da je skupaj 39 spletnih trgovin, ki prodajajo proizvode halucinogenih gob. Večina teh spletnih trgovin (31 ali 82 %) je vzpostavljena na Nizozemskem. Ostale spletne strani vključujejo štiri avstralske spletne trgovine, dve nemški spletni strani, spletno stran iz Združenega kraljestva, povezano z nizozemsko spletno trgovino, in poljsko spletno stran. Večina spletnih strani je narejenih v več jezikih (večinoma z izbiro angleškega, francoskega in nemškega jezika) in večina nudi tudi možnost mednarodnih pošiljk.

Halucinogene gobe so bile med prvimi psihoaktivnimi snovmi, ki jih je užival človek. Danes nas postavljajo pred novo dilemo – kako učinkovito nadzirati dobavo kompleksne skupine naravnih proizvodov, ki se oglašujejo in prodajajo na globalnem trgu, kjer lahko regulativni ukrepi povzročijo, da se dobavitelji preprosto preusmerijo na druge alternativne in morda celo škodljivejše proizvode?

Wolfgang Götz, direktor EMCDDA

Informacije o zdravstvenih tveganjih, povezanih z uporabo halucinogenih gob, se med spletnimi trgovinami razlikujejo. Večina spletnih trgovin z gobami opozarja pred uporabo halucinogenih gob med jemanjem zdravil ali v kombinaciji z alkoholom ali drugimi drogami. Vendar tretjina trgovin ne opozarja na nevarnosti uporabe halucinogenih drog za ljudi, ki trpijo za depresijo ali psihozo. Samo polovica spletnih trgovin zagotavlja informacije o odmerjeni količini in praksah varne uporabe.

Zdravstvena tveganja

Poročila o nujnih primerih s smrtnim izidom in brez smrtnega izida zaradi halucinogenih gob so zelo redka. Na splošno so fiziološki učinki kratkotrajni in nepomembni, vključujejo pa lahko vrtoglavost, slabost, slabotnost, bolečine v mišicah, tresenje, trebušne bolečine, razširjene zenice (midriaza),

blago do zmerno povišanje srčnega utripa (tahikardija) in pospešeno dihanje (tahipneja) ter povišan krvni pritisk. Zabeleženi pa so bili tudi izraziti fizični simptomi, kot so hude trebušne bolečine, trdovratno bruhanje in driska.

Akutna toksičnost psilocibina je verjetno nizka, kar izhaja iz dejstva, da so poročila o smrtni zastrupitvi s halucinogenimi gobami redka. Zastrupitev lahko nastopi pri uporabi gob, nabranih v naravi, če se toksične vrste zamenjajo s halucinogenimi gobami.

Uporaba halucinogenih gob je pogosteje povezana s tveganji za duševno zdravje. Čeprav delež uporabnikov, ki so doživeli neprijeten učinek droge („slab trip"), ni znan, najverjetneje ravno ti uporabniki stopajo v stik s službami za pomoč v nujnih primerih. V takšnih primerih so omamljeni posamezniki ponavadi izjemno nemirni, zelo razburjeni, zmedeni in dezorientirani, s poslabšano koncentracijo in presojo. V nekaterih primerih se lahko pojavijo akutne psihotične epizode, vključno z bizarnimi in strašljivimi podobami, huda paranoja in popolna izguba občutka za realnost, ki lahko vodijo do nesreč, samopoškodb ali poskusov samomora. Čeprav mnogo preventivnih programov za izboljšanje ozaveščenosti vključuje informacije o halucinogenih drogah poleg informacij o drugih drogah, pa se strokovnjaki, ki delajo z mladimi, srečujejo s pomanjkanjem specifičnih informacij o zdravstvenih tveganjih, povezanih z uporabo halucinogenih gob. Po drugi strani pa so uporabniki in skupine lobistov vzpostavili več spletnih strani za zagotavljanje informacij o halucinogenih gobah.

Nedavne spremembe zakonodaje

Psilocibin in psilocin ureja Konvencija ZN o psihotropnih snoveh iz leta 1971; navedena sta v seznamu I, čeprav način, po katerem so razporejene gobe, ki ju vsebujejo, ni vedno razumljiv. Od leta 2001 je šest držav članic zaradi zaskrbljenosti glede razširjenosti uporabe zaostrilo svoje zakonodaje o halucinogenih gobah: Danska (2001), Nizozemska (2002), Nemčija, Estonija, Združeno kraljestvo (2005) in Irska (2006).

Priprava zakonodaje proti uporabi halucinogenih gob je zakonodajalcem povzročila kar nekaj težav. Tako zakonodaja ne sme neupravičeno kriminalizirati lastnikov zemljišč, na katerih rastejo divje gobe. Ena izmed uporabljenih rešitev je, da so gobe prepovedane, če se jih „predeluje in pripravlja" (zakonodaja Irske in Združenega kraljestva), kar kaže na namen uporabe. Nizozemsko vrhovno sodišče pa predpisuje, da se gobe nadzorujejo, če se jih „suši ali obdeluje". Zaradi povečanja števila „smart shopov", ki izkoriščajo to vrzel s prodajo svežih gob, je npr. Združeno kraljestvo leta 2004 trdilo, da je tudi embalaža oblika „priprave". Vendar se je zakonodaja v Združenem kraljestvu leta 2005 za področje halucinogenih gob spremenila in zdaj ne omenja njihovega stanja.

V zakonodajah o drogah v Grčiji, Italiji, na Cipru in v Litvi najdemo vseobsegajoči izraz za prepoved gojenja rastlin, iz katerih je mogoče pridobivati izvlečke narkotičnih snovi. Ker je sporno, ali je goba nedvomno „rastlina"; je nedavno prišlo do spremembe nemške zakonodaje iz leta 2005, in sicer so izraz „rastline in živali", nadomestili z izrazom „organske", da bi se na ta način izognili morebitni vrzeli glede opredelitve gob.

Spremembe v zakonodaji so vplivale na razpoložljivost halucinogenih gob in celotne količine spletne prodaje. Analiza različnih proizvodov, ki jih promovirajo spletni preprodajalci, je pokazala, da so preprodajalci v Združenem kraljestvu po prepovedi halucinogenih gob začeli svojo prodajo preusmerjati na dovoljene, vendar bolj škodljive alternative, kot je rdeča mušnica (*Amanita muscaria*) ali zelo podobna pegasta oz. panterjeva mušnica (*Amanita pantherina*).

Delež mladih, ki so že poskusili halucinogene gobe, je večji med mladimi, ki se udeležujejo plesno glasbenih prireditev (obiskovalci klubov), kot med splošno populacijo

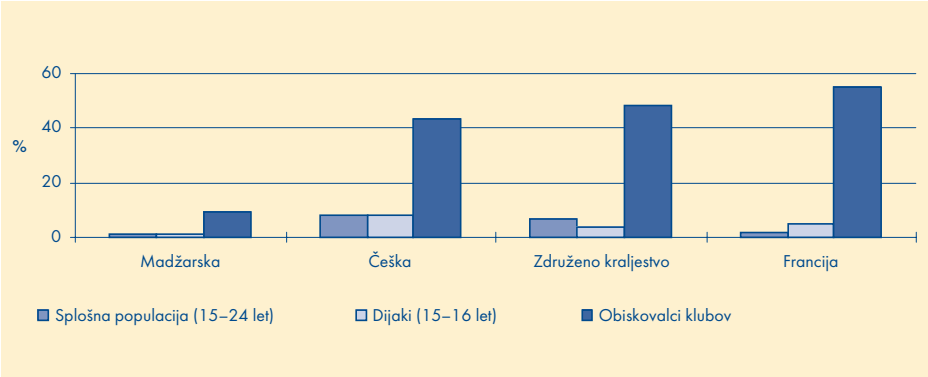

Opombe: Ocene sprostitvenih okolij temeljijo na nereprezentativnih vzorcih, ki uporabljajo različne metode in okvire vzorčenja. Iz teh vzorcev ni mogoče sklepati o razširjenosti uporabe drog med širšo populacijo obiskovalcev klubov. Za podrobne informacije glej EMCDDA (2006).

Viri: Hibell in drugi (2004), EMCDDA (2006).

Problem drog je serija kratkih poročil, ki jih objavlja Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (EMCDDA) s sedežem v Lizboni. Poročila izidejo trikrat na leto v 23 uradnih jezikih Evropske unije in v turškem in norveškem. Izvorni jezik je angleški.
Razmnoževanje vsebine je dovoljeno ob navedbi vira.

Brezplačen izvod lahko naročite na elektronskem naslovu: publications@emcdda.europa.eu

Rua da Cruz de Santa Apolónia, 23-25, 1149-045 Lizbona, Portugalska
Tel. (351) 218 11 30 00 • Faks (351) 218 13 17 11
info@emcdda.europa.eu • http://www.emcdda.europa.eu

TD-AD-07-001-SL-C

Halucinogene gobe: izziv, kako se ustrezno odzvati na naravne snovi v elektronski dobi

Politična stališča

1. **Zaradi sorazmerno visokih stopenj uporabe drog med mladimi v glasbenih in plesnih okoljih, ta zbirališča nudijo stroškovno učinkovite možnosti za preprečevanje in druge pobude z namenom zmanjšanja zdravstvenih tveganj, povezanih z uporabo halucinogenih gob.**

2. **Ekonomski interesi preprodajalcev, ki promovirajo prodajo halucinogenih drog, imajo pomembno vlogo pri spodbujanju razširjanja tega proizvoda.**

3. **Svetovni splet omogoča vedno večje možnosti za oglaševanje in prodajo halucinogenih gob, vendar tudi, kar je pomembnejše, zagotavljanje informacij o zdravstvenih tveganjih.**

4. **Vidna je vrzel v zagotavljanju specifičnega informativnega gradiva o gobah za strokovnjake, ki delajo z mladimi, primanjkuje pa tudi gradiva o preprečevanju ali zmanjšanju škode, namenjenega potencialnim uporabnikom.**

5. **Z razumevanjem pričakovanj mladih, ki so potencialni uporabniki halucinogenih gob, in s prilagoditvijo njihovim potrebam, bomo najverjetneje pospešili razvijanje gradiva za učinkovito preprečevanje drog in promocijo zdravja.**

6. **Čeprav je lahko krepitev ukrepov pravnega nadzora pristop k omejevanju uporabe in razpoložljivosti halucinogenih gob, je treba vpliv vseh ukrepov natančno spremljati, da se oceni njihova učinkovitost, kot tudi prepreči tveganje za pojav nepričakovanih negativnih posledic.**

Ključni viri

Berridge, V. in Hickman, T. (2006), *History and future of psychoactive substances,* Foresight Brain Science, Addiction and Drugs project. Office of Science and Technology, Združeno kraljestvo.

CAM (2000), *Risk assessment report relating to paddos (psilocin and psilocybin),* Coordination Centre for the Assessment and Monitoring of New Drugs (CAM), Haag, Nizozemska.

EMCDDA (2006), Hallucinogenic mushrooms: an emerging trend case study, *EMCDDA Thematic Papers,* European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lizbona.

Golub, A. in Johnson, B.D. (1996), „The crack epidemic: empirical findings support an hypothesized diffusion of innovation process", *Socio-economic Planning Sciences,* 30 (3), str. 221–231.

Guzmán, G., Allen, J.W. in Garrtz, J. (2000), A worldwide geographical distribution of the neurotropic fungi, an analysis and discussion, *Annali dei Museo civico – Rovereto, Italia.* Vol. 14:1890280 (v angleščini).

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnasson, T. et al. (2004), *The ESPAD report 2003: alcohol and other drug use among students in 35 European countries,* The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) and Council of Europe Pompidou Group.

Reynaud-Maurupt, C. (2006), *Usages contemporains de plantes et champignons hallucinogènes,* Observatoire français des drogues et des toxicomanies, Saint-Denis, str. 160.

Spletne informacije

Evropska pravna podatkovna baza o drogah ELDD
http://eldd.emcdda.europa.eu/

Informacije o halucinogenih drogah OFDT
http://www.ofdt.fr/ofdtdev/live/produits/hallucin.html

EMCDDA statistični bilten tabel za leto 2006 o razširjenosti uporabe drog med prebivalstvom
http://stats06.emcdda.europa.eu/en/page053-en.html

Urad za publikacije
Publications.europa.eu

URADNI ZALOŽNIK: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti
© Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami, 2007
DIREKTOR: Wolfgang Götz
UREDNIK: Peter Fay
AVTORJI: Jennifer Hillebrand, Deborah Olszewski, Roumen Sedefov in Brendan Hughes
GRAFIČNA ZASNOVA: Dutton Merrifield Ltd, Združeno kraljestvo
Printed in Belgium